

Elvették, odaadták, eladták

RESTITÚCIÓ - Méltányos jóvátételre már nincs remény, de kártalanításra sem?

[Sáfrány Attila](#)

A kommunista időszakban elkobzott és kisajátított vagyon visszaszármaztatását illetően minden tekintetben igazságos jóvátételre nincs remény. Az államosított ingatlanokra és gyárakra évtizedek múltán már rá sem lehet ismerni, a méltányos igazságtétel leginkább az elvesztett földterületek esetében volna megvalósítható, amennyiben ugyanazt a földterületet kaphatná vissza a volt tulajdonos, amit annak idején elvettek tőle. Erről azonban tudjuk, hogy merő ábránd: valószínűleg a természetbeni vagyon-visszaszármaztatásra is csak kevesen számíthatnak.

Ez már eleve igazságtalanság, a legnagyobb igazságtalanság mégis az, hogy lépések sem történnek a megoldásra váró helyzet végleges rendezése érdekében. Szerbiában pontosan ez a tényállás: az elmúlt két évtized sem volt elegendő, hogy meghozzák az illetékesek az általános vagyon-visszaszármaztatásról szóló törvényt. Ebben (is) utolsók vagyunk a térségben.

Szerbiában a legtöbb földet a Vagyon-visszaszármaztatási Igazgatóság vezetőjétől, Vladimir Todorovićtól származó adatok szerint az 1945-ös agrárreformról és kolonizációról szóló törvény értelmében vették el a tulajdonosaiktól. Ekkor 732 429 különböző minőségű mezőgazdasági területet államosítottak. Messze a legtöbbit az északi tartományban, ahol nem kevesebb mint 668 412 hektár többnyire jól termő vajdasági földet koboztak el vagy sajátítottak ki! Ez azt jelenti, hogy Vajdaságban tízszer annyi mezőgazdasági területet nacionalizáltak az 1945-ös törvény értelmében, mint Szerbia többi részén Kosovót is beleértve. Nemzeti téren az említett törvény legnagyobb kárvalottjai a németek voltak, tőlük 389 499 hektárt vettek el. Ez a vajdasági mezőgazdasági termőterület közel egynegyede. Az egyházakat 53 491 hektár, a maximum fölötti földterületet birtokló gazdákat pedig 93 000 hektár művelésének a „terhétől” szabadította meg a proletárdiktatúrára esküdő új kommunista hatalom.

Mi történt ezekkel a földekkel? Gazdát cseréltek. Az állam a világháború utáni, felülről irányított nagy népmozgásban úgy látta jónak, hogy a telepeseknek és az aktuális hatalom pártfogoltjainak (volt harcosoknak, az I. és II. világháború háborús rokkantjainak, a fasiszta terror áldozatainak) ossza szét az államosított földvagyonot. A fennmaradt részt a mezőgazdasági birtokok és az egyéb állami intézmények kapták. Ez a döntés természetesen lehetőséget nyújtott a nemzeti alapon történő megkülönböztetésre is, hiszen a németeket kollektívan háborús bűnösöknek nyilvánították, de a magyarok is az ellentétes oldalon harcoltak a két világháborúban, mint a szerbek és a montenegróiak, s ez jugoszláv oldalról nem igazán számíthatott

méltányolásra. A telepéseknek 230 154 hektár, a harcosoknak, háborús rokkantaknak, a fasiszta terror áldozatainak 197 457 hektár, a mezőgazdasági birtokoknak 213 731 hektár földet osztottak szét. A földosztás szinte kizárólag Vajdaság területét érintette. A kolonisták csak az északi tartományban váltak új földtulajdonosokká, lévén, hogy ide telepítették őket. Szűkebb Szerbiában és Kosovón a mezőgazdasági birtokok 7193 hektár, a többi érdekelt kategóriájába sorolt harcosok és háborús áldozatok pedig 29 757 hektár földhöz jutottak hozzá.

Mi történt eddig a tarthatatlan helyzet rendezése terén? Az 1991-es visszaszármaztatási törvény értelmében kb. 150 000 hektárt adtak vissza a volt tulajdonosnak, akiknek a földmaximum túllépése, illetve a beszolgáltatás elmulasztása miatt vették el annak idején a birtokát. (Vajdaságban több mint 117 000 hektárt.) A szövetkezeti vagyon visszaadására is történtek többnyire sikertelen lépések, 2006-tól pedig folyamatban van az egyházak kártalanítása. Az általános vagyon-visszaszármaztatási törvény megszületése azonban továbbra is várat magára. Ennél is aggasztóbb, hogy az évek óta folyó magánosítás eredményeképpen az állami és társadalmi tulajdonban lévő földvagyon – melyek különválasztása sok helyütt ma sem történt meg – egyre csak apad. Az sem tudhatjuk pontosan, mekkora földterület van még állami és mekkora társadalmi tulajdonban. Rossz jel ez azoknak, akik a természetbeni kártalanításban reménykednek.

1945-ös törvény értelmében elvett birtokok mennyisége

Földtulajdonosok	Szűkebb Szerbia és Kosovo	Vajdaság	Összesen
Német birtokok	193 ha	389 306 ha	389 499 ha
Maximum fölötti birtokok	18 820 ha	74 180 ha	93 000 ha
Nem földművesek birtokai	14 434 ha	42 839 ha	57 273 ha
Egyházi birtokok	18 969 ha	34 522 ha	53 491 ha
Egyebek	11 601 ha	127 621 ha	139 222 ha
Összesen	64 017 ha	668 412 ha	732 429 ha

Földosztás az 1945-ös törvény értelmében elvett birtokok alapján

Új földtulajdonosok	Szűkebb Szerbia és Kosovo	Vajdaság	Összesen
Telepések	–	230 158 ha	230 158 ha
Többi érdekelt	29 757 ha	197 457 ha	227 214 ha
Parasztszövetkezetek	5 ha	11 734 ha	11 739 ha
Mezőgazdasági birtokok	7193 ha	206 538 ha	213 731 ha
Intézmények	2258 ha	13 217 ha	15 468 ha
Állami erdők	24 804 ha	–	24 804 ha
Szétosztatlan	–	9282 ha	9282 ha
Összesen	64 017 ha	668 412 ha	732 429 ha